

»POKRETNJA DOBRA« SPLITSKE KATEDRALE 1579. GODINE

Atanazije Matanić

Prije dvadeset godina izišla je u Splitu lijepo i bogato opremljena knjiga pod naslovom *Riznica splitske katedrale*.¹ Osim uvodnih stranica o povijesti Riznice i o izvorima koji nam o njoj od davnine svjedoče knjiga sadrži katalog današnje Riznice i slikovni prilog od 101 table. Tekstovi su popunjeni bilješkama, u kojima su često donijeti opširniji izvorni podaci.

Kad sam prije koju godinu dobio u ruke spomenutu knjigu, odmah sam zapazio, da njezine tri spisateljice nisu vodile računa o izvorima, koji se možebitno nalaze izvan Splita ili izvan naše domovine. Mislim izričito na jedan od poglavitih izvora za poznavanje svih biskupija nekadašnje »Mletačke Dalmacije«, a to je tzv. Apostolska Vizitacija veronskog biskupa Augustina Valiera godine 1579.² Kad je taj »apostolski pohoditelj« obilazio sve crkve grada Splita, počeo je od same katedrale te je naišao na njezinu »Riznicu«, koju je opisao, ili popisao, pa se moj gornji naslov odnosi na taj popis.

No, kad je već govor o Riznici splitske katedrale, smatram potrebnim upozoriti na relativnost pojma i njegova sadržaja. Odmah će svakome pasti u oči razlika između »Riznice«, o kojoj govori prije spomenuta knjiga, i »Riznice«, o kojoj se govori u našem dokumentu. Isto tako razlikuju se popisi iste »Riznice«, koji pripadaju raznim drugim vremenima.³ Valier je popisao samo ono što je našao u jednom »kovčegu« u katedrali, u kojemu koječega drugoga nije bilo, npr. moćnika, arhivalija, slika.

Pošto se, dakle, biskup Valier upoznao s općim građanskim i crkvenim prilikama ondašnjega Splita, zanimao se posebno za svećenstvo, počev od nadbiskupa, o kojemu je mnogo dobra čuo. Sazvao je dijecezansku sinodu i ustanovio *Družbu ljubavi — Societas charitatis*, koju je inače ustanovio u svim biskupijskim sjelima.⁴ Zatim je prešao na pohađanje gradskih crkava, počam baš od katedrale (ff. 42r — 45r). Kao dio opisa katedrale nalaze se slijedeći podaci, odnosno »inventar« o pokretnim dobrima iste:

(f. 43r) *Inventarium bonorum mobilium dictae ecclesiae existentium in quadam capsula quae iacet in ipsa ecclesia*

Pluviale broccati ex auro, intertexto serico violaceo, cum aurifrigio, cum capucio, et cum imaginibus ex argento.

Pluviale aliud broccati, ex auro cum aurifrigio, et capuccio (sic).

Pluviale aliud broccati ex auro, intertexto serico rubro cum aurifrigio, quod

¹ Deša Diana-Nada Gogala-Sofija Matijević, *Riznica splitske katedrale*, Split 1972, str. 188 i 101 tabla; cf. jednu recenziju u *Crkvi u svijetu*, 8 (1973) 283—284. Na str. 165—177 nalaze se bilješke s dokumentacijom, ali, na žalost, latinski i talijanski izvorni tekstovi su često vrlo slabo čitani i stoga su puni pogrešaka.

² Acta se nalaze u Tajnom Vatikanskom Arhivu: *Archivum S. Cong. Concilii, 1579 Antibarrens Visitatio Apostolica*, C 57. Ta je vizitacija u zadnje vrijeme puno proučavana, bilo od naših domaćih bilo od stranih učenjaka. Za prve podatke cf.: I. Vitezić, *La prima visita apostolica posttridentina in Dalmazia (nell'anno 1579)*, Roma 1957, str. XVI—51 (dio doktorske radnje, koja će s vremenom biti objavljena na hrvatskom u cjelini). Od studija o Valieru pošilje Vitezića navodimo samo slijedeću: L. Tacchella — M. M. Tacchella, *Il Cardinale Agostino Valier e la riforma tridentina nella diocesi di Trieste*, Udine 1974 (s bibl.).

³ V. djelo navedeno u 1. bilješci, osobito str. 165 sl. Pošto su u ovoj knjizi spomenuti stariji podaci o Riznici katedrale, tj. od prije god. 1500, dodaje se: »Nakon tog propisa (1498.) sve do početka XVII st. ne zna se za bilo kakav inventar splitske Riznice. Od onda nam podatke o stanju crkve i Riznice kao njenog sastavnog dijela daju vizitacije splitskih nadbiskupa Dominisa (1602—1616) i Cosmija (1678—1708). Po njima doznajemo da je u tom periodu stanje Riznice krajnje kritično. U inventuru je nered, predmeti su oštećeni, pohabani, njihov točan broj nepoznat itd. Doznajemo k tome da Riznicu čini jedan veći drevni ormar gdje je smještena srebrnina, a koji ima tri ključa. Jedan čuva gradski knez (conte), drugi je kod kaptola, a treći drži plemić, izabran od gradskog vijeća, s naslovom »tesoriere« (str. 20).

⁴ A. G. Matanić, *Il Cardinale Agostino Valier († 1606) iniziatore delle Compagnie della SS. Carità in Dalmazia ed Istria*, in *Rivista di storia della Chiesa in Italia*. 22 (1963) 492—496; G. Mantese, *Il Card. A. Valier († 1606) e l'origine delle Compagnie della carità*, in *Archivio Veneto*, S. V, vol. 90 (1970) 5—26.

reficiatur a parte anteriori.

Pallium eiusdem generis.

Aliud pallium eiusdem generis pro cooperiundo sepulchro in die coenae Domini.

Paramentum eiusdem generis, videlicet planeta et duae tunicellae cum suis stolis et manipulis.

Paramentum album ex damasco, omnino lacerum et comburendum.

Planeta etiam ex damasco albo, lacera et comburenda.

Duo pluvialia ex damasco viridi satis bona.

Planeta cum duabus tunicellis eiusdem generis omnino lacera.

Planeta satis bona ex raso viridi cum cruce aurifrigiata.

Planeta ex velluto ceruleo, lacera.

Planeta satis bona ex raso ceruleo cum cruce aurifrigiata.

Planeta ex velluto viridi cum cruce aurifrigiata.

Planeta ex zambelloto ceruleo resarcienda.

Paramentum ex damasco rubeo, videlicet planeta, duae tunicellae, et pluviale.

Planeta ex velluto rubeo, cum cruce aurifrigiata, cum suis tunicellis et pluviali ex damasco.

Planeta ex velluto rubeo, cum duabus tunicellis ex samito rubeo, omnibus veteribus.

Alia planeta ex velluto rubeo, lacera.

Pluviale rubeum omnino lacerum, comburendum.

(f. 43v) Planeta ex raso incarnatino comburenda, cum sit omnino lacera.

Planeta ex tela alba, quae cum sit ignobilis, omnino in usu non habeatur.

Altera planeta ex tela alba cum cruce.

Altera consimilis sequenti.

Planeta ex velluto nigro cum stola et manipulo lacero.

Paramentum nigrum ex zambelloto cum mansiis, videlicet planeta, et una tunicella. Stola et manipuli comburendi.

Unum pluviale nigrum ex zambelloto cum mansiis, bonum.

Planeta ex tela nigra cum duabus tunicellis.

Stolae et manipuli laceri, ideo comburendi.

Camisi decem et amictus quinque, omnia lacera.

Cinguli no. quinque laceri, et comburendi.

Camisus unus bonus, oblatus a quadam muliere ex devotione.

Tobaleae viginti, quarum duodecim lacerae et comburendae.

Unum pallium album ex damasco.

Unum pallium viride ex raso.

Unum pallium viride ex serico intertexto.

Unus calix magnus cum sua patena totus argenteus.

Alter calix cum cupa argentea, et patena.

Alius cum cupa argentea et patena.

Tabernaculum argenteum et honorabile pro deferendo s.mo Sacramento ad infirmos.

Thuribulum ex argento sine navicella.

Crux parva ex argento.

Tabernaculum cum duobus angelis ex argento pro deferendo s.mo Sacramento quolibet tertio die dominico mensis.

Crux magna ex argento.

Tria missalia reformata, sed lacera.⁵

Duo paria angelorum ex ligno inaurata.

(f. 44r) Sex candelabra ex auricalcho.

Octo candelabra ex ferro.

Quattuor cerofearia ex ligno inaurata.

Duo gradualia ex pergameni.

Alia duo gradualia ex charta usuali.

Quattuor antiphonaria ex pergameni.

Duo psalteria ex pergameni.

Decem tapetia, aliqua bona, aliqua lacera.⁶

⁵ Kad se u potridentinskim izvorima nalazi izraz »missale reformatum«, onda se to odnosi na »misal« obnovljen po odluci Pape Pija V.

⁶ U aktima vizitacije slijedi što je pohoditelj »naredio«, pošto je vidio i popisao sav inventar (ff. 44r—45r).